

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 103

Persian (M A)

Topic: Dar ul-Funun, Iran (Cont..)

بنیان گذاری دارالفنون مهم ترین کار آموزشی در آن دوران بود که با کوشش میرزا تقی خان امیر نظام فراهانی، امیرکبیر، وزیر نامدار ناصرالدین شاه قاجار انجام شد. میرزا تقی خان در سال 1244 قمری، هنگامی که تنها 22 سال داشت، همراه گروهی به سرپرستی خسرومیرزا برای پوزش خواهی از کشته شدن گریبایدوف، کاردار روسیه در ایران، به روسیه سفر کرده بود و در آنجا مدرسه های نوین، کارخانه ها و بنیادهای علمی و فنی روسیه را دیده بود. همچنین، در سال 1259 قمری سرپرست گروه ایرانی در نشست ارزنه الروم در خاک عثمانی بود و در سه سالی که در آنجا بود نیز با مدرسه های نوین عثمانی آشنا شد و حتی از فرصت بهره گرفت و جان داوود خان، مترجم نخست دولت ایران، خواست چند کتاب شناخته شده ی تاریخی، جغرافیایی و سیاسی را که خود برگزیده بود، به زبان فارسی برگرداند. این کتابها نیز بر آگاهی امیر از بنیادهای علمی غربی افزود.

پس از این که میرزا تقی خان به صدراعظمی ایران برگزیده شد و امیرکبیر نام گرفت، به جای آن که به گسترش شهر و برآوردن برج و بارو و برافراشتن کاخ و کوشک پردازد، در بنیان گذاری دارالفنون کوشید. ساختمان بنیاد آموزشی دارالفنون با معماری میرزا رضا مهندس باشی در بخشی از ارگ سلطنتی و زمین های پیرامون آن پی ریزی و کار ساختن آن از 1266 قمری آغاز شد. کار ساخت و ساز دارالفنون در سال 1232 خورشیدی به پایان رسید. بر چهار سوی آن 50 اتاق هم اندازه، هر یک با چهار متر درازا و چهار متر پهنا، ساخته و بخش هایی از دیوار آنها را با گچ ببری و نقش های زیبا آراسته بودند. جلوی اتاق ها ایوان بود و در میان حیاط نیز حوضی ساخته و پیرامون آن درختان و سبزه

کاشته بودند. آب قناتی بسیار گوارا، که با آب شاهی شناخته می‌شد، از لوله‌ای زیرزمینی به فواره‌ی حوض جریان داشت و شاگردان برای نوشیدن از آن بهره می‌گرفتند. این بنا در سال 1266 خورشیدی به کوشش نیرالملک، وزیر علوم، اندکی گسترش یافت و چند اتاق و تالار بزرگ در آن ساخته شد.

بنا به گفته علی‌قلی مخبرالدوله که در آغاز به عنوان مسئول کتابخانه دارالفنون منصوب شده بود، کتابخانه دارای تعداد بسیار محدودی کتاب بود. به مرور زمان با اضافه شدن کتاب‌های نوشته شده توسط استادان و دانشجویان دارالفنون و همچنین کتاب‌های تاریخ اروپایی کتابخانه بزرگ‌تر شد. در مواردی اهدای کتاب به کتابخانه نیز در رشد کتابخانه مؤثر بود، به عنوان نمونه اعتضادالسلطنه در سال ۱۲۴۲ کتابخانه شخصی خود را که شامل کتاب‌هایی به زبان‌های فارسی و اروپایی بود به دارالفنون اهدا نمود. در دهه ۱۳۱۰ که کتابخانه ملی ایران تأسیس شد، گنجینه دارالفنون به کتابخانه ملی منتقل شد. از زمان تأسیس کتابخانه مبارکه دارالفنون تا سال ۱۳۵۷، نام کتابخانه دارالفنون به شرح ذیل بوده‌است.

1. کتابخانه مبارکه دارالفنون

2. کتابخانه معارف

3. کتابخانه معرف عمومی

4. کتابخانه معارف فنی

5. کتابخانه فردوسی

علی‌قلی خان مخبرالسلطنه، وزیر علوم اولین کتابدار دارالفنون بوده‌است. در سال ۱۲۳۲ شاهزاده اعتضادالسلطنه کتابخانه‌ای که مجموعه‌ای از کتاب‌های فارسی و خارجی را تهیه می‌نماید، مجدداً در کتابخانه دارالفنون (کتابخانه معارف عمومی) قرار گرفته و شهرت می‌یابد. ناصرالدین شاه قاجار در دهه آخر حکومتش و بیش از گذشته پافشاری فراوان داشت که مسئولان دارالفنون، چه دیوانی و چه فرهنگی از طریق هزینه بالای شهرییه و دستچین نمودن دانش آموزان، از ورود فرزندان رعیت‌ها به دارالفنون جلوگیری کنند.